

"כי הלא תפארת היא לסופר עברי לחקות מעשי סופרי אירופה": אליעזר בן-יהודה ו"המודל הצרפתי" של העיתונות

גדעון קוץ

והסוציאליסטים. מעניין שאלה הם המחנות שבני דמותם הצרפתיים גילו עוינות לרפובליקנים, ובהם ובעיתוניהם תמך בן-יהודה בגלוי בשהותו בצרפת. (זה הגביר את נטייתו ל"השוואות" בין עקרונות המהפכה הצרפתית והישגיה לאלה של המהפכה שהוא ביקש להביא בעולם היהודי ובארץ ישראל).

לצורך מעקב טקסטואלי אחרי המפגש הראשון בין בן-יהודה לדגם התקשורת הצרפתי של ראשית "תור הזהב", נוכל להשתמש בסדרת הכתבות ה"מדיניות" מפריס שפרסם בשבועון הירושלמי **הבצלת** במחצית השנייה של שנת 1879 עד תחילת 1880. המאמרים נדפסו בין שבועיים לחודש אחרי כתיבתם.²

בן-יהודה, "כתב החוץ" של **הבצלת**, עסק באקטואליה הפוליטית והחברתית של צרפת, ולא הסתיר את תמיכתו ב"זרם המרכזי" של הרפובליקנים, ובייחוד בשר החינוך ז'יל פרי ובחקיקה האנטי-קלריקלית שלו. עיתוני צרפת ומערכת התקשורת הצרפתית תפסו מקום מרכזי ברוב הכתבות הללו כמקור, אך גם כנושא לדיווח ולניתוח. אזכור ראשון של העיתונות הופיע כבר בכתבה הראשונה שעסקה בחוקי פרי לחינוך חובה, לחינוך יסודי חינם ולחילוניותו של החינוך.³ בן-יהודה מזכיר בה (לשמצה) את תפקידה של העיתונות הקתולית במערך התעמולה הקתולי נגד הממשלה ושר החינוך.

מבלי לירא פן נשגה, נוכל הגיד מראש כי יד הממשלה תגבר גם הפעם על אויביה וחקיפרי יחק בספר חקי הארץ, וכל עמל הקתולים, כל החרפות והגדופים אשר המטירו על הממשלה כמכתבי-עתיהם כן גם בדרישהם מעל בימות בתי-תפלותיהם, כל אלה יעלו בתהו וידיהם לא תעשינה תרשיה.

כתבתו השלישית נפתחה בתיאור קריקטורה פוליטית באחד העיתונים, הנותנת לדבריו תיאור נאמן של המצב, כלומר היא סוגה לגיטימית של "כתיבה" עיתונאית.

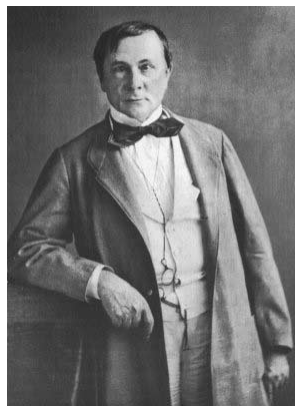
ציור מלא חריצות השכל נתן לנו אחד העלים היצאים פה לאור. על פני מים זדוניים, הומים חומדים, תשכב הגברת רפובליק ותפרש ידיה לשחות, ופניה המפיקים מגור פונים לקראת גמבטא העומד מרגלותיה

שהותו של אליעזר בן-יהודה בפריס בין סתיו 1878 לזה של 1881, לא יכלה שלא להטביע את חותמה על הכשרתו העיתונאית ועל תפיסתו האידיאולוגית והמקצועית בתחום זה. בן-יהודה-אוליאנוב-פרלמן הגיע ממערכת עיתונות ותקשורת ריכוזית, מוגבלת ומצונזרת, זו של הקיסרות הרוסית, הרחוקה ממעמדה של עיתונות העולם הליברלי והדמוקרטי המערבי ומהישגיה. גם אם מורה הדרך שלו בנבכי הפוליטיקה והתקשורת הצרפתית היה עיתונאי רוסי דווקא, הוא נחשף למודל תקשורת שלא היה מוכר לו. הייתה זו תחילתה של תקופה היסטורית בתולדות העיתונות הצרפתית הקרויה בפי חוקריה "תור הזהב", תקופה של מהפכה תעשייתית, מבנית ותוכנית. מהפיכה של פופולאריזציה, דמוקרטיזציה וליבראליזציה. התהליך הדרמטי שפתח את התקופה הזו התרחש בדיוק בשנים אלה, החל בראשית 1879, לאחר פרישתו של הנשיא מקמהון ובתחילתה של הרפובליקה השלישית ה"אמיתית".

הוועדה הפרלמנטרית להכנת חוק העיתונות החדש, שהוקמה עוד בסוף 1877 בראשותו של העיתונאי הצרפתי הדגול אמיל דה ז'ירארדון, החלה בהכנת החוק רק בפברואר 1879, וישיבותיה נמשכו עד ינואר 1881. אחרי דיונים באספה הלאומית ובסנט אושר החוק ב-29 ביולי 1881. חוק זה, שנחשב לליברלי ביותר בקרב המדינות הדמוקרטיות של התקופה, השלים את מלאכתה של המהפכה הצרפתית בכל הנוגע לעיתונות. צרפת נתנה חופש מלא לעיתונות. היה זה אירוע מכונן בתולדות העיתונות העולמית. בן-יהודה חי ימים היסטוריים אלה במקום התרחשותם, ויכול היה לעקוב מקרוב אחרי התהליכים והפרובלמטיקה שבהתגבשות חופש העיתונות עד ניצחונו עם אימוץ החוק. אין ספק שהיה זה עבורו הלם תרבותי. עם זאת הוא יכול היה לבקר את המתרחש כמשקיף מפוכח, ולנסות למצוא בה חזוקים לעמדות ולאידאולוגיה שהתעצבו בו. העיתונות שימשה, כידוע, כלי עיקרי בהפצת דעותיו הפוליטיות והסוציו-תרבותיות ובמלחמתו עליהן. העיתונות הצרפתית המשיכה לשמש עבורו ועבור בנו איתמר בן אב"י אחריי מקור ודגם יסוד ל"אימפריה" העיתונאית הראשונה מסוגה שהקים בארץ ישראל. הם ספגו כאן ביקורת מרה מיריביהם מכל הכיוונים – במיוחד מן הדתיים-אורתודוקסים

ז'ל פרי

אמיל דה ז'ירארדין

ליאון גמבטה

אדולף טיאר

לא ידע קרוא, המקומות הרחוקים מפאריז, שם עוד תמשול האמונה בזרוע עוזה...⁴

הכתבה הרביעית הוקדשה כמעט כולה לתפקודה של העיתונות הצרפתית ולהשפעתה. בן-יהודה הציג את עיסוקיה של העיתונות הפופולרית בתקופת חופשה או "עונת מלפפונים", המתבטאים בשני מישורים. האחד, המצאת חדשות "מפליאות" וסיפורי מעשיות, וכתובה סנסציונית שבהיעדר ידיעות מדיניות עוסקת באינטנסיביות ומנפחת מקרי פשע והפרת הסדר האזרחי והחברתי:

עת רעה היתה העת הזאת למכתבי העתים הפריזים: שתי הלשכות, לשכת הסנט ולשכת נבחרי העם סגורות, כי גם הזקנים גם המחוקקים עזבו את פריז יפוצו על פני כל ארץ צרפת להנפש מעט מעבודתם אשר עבד בששת ירחים הקוראים בני פריז מבקשים חדשות מושכות את הלב – ואין, והעלים רחבי ידים ויוצאים מדי יום ביומו, מה רע ומר גורל כותב במכתב עתי צרפתי לעת כזאת! בזיעת אפו הוא בורא לו חדשות מפליאות ומתבלן בפטופטי מלים ועושה כל אשר יש לאל ידו למען שבר צמאון הקוראים הבטלנים והקוראות היפות, ורק אחת תנחמנו, היא התקוה כי תגמולנה לו היפהפיות עקב עמלו באחד ממבטי עיניהן, באחת ממחמאות שפתותיהן.

ידיעות בדויות הן אפוא מסוכנות פחות. סיקור האירועים הפוליטיים אפשר לפרשני האופוזיציה לתקוף את מדיניותו החברתית של הממשל...

אך אם רעה היתה העת הזאת להכותבים הבודאים ולהקוראים הבטלנים, לא רעה היתה להקוראים הפלוסופים, האנשים האוהבים לשלוח מבטי עיניהם אל תחת לרושי מכלול אשר תלבוש החברה למען כסות ערותה. כי אם דומיה שררה בגלגלי שמי עניני המדינה, ורק זעיר פה זעיר שם דברו מכתבי העתים הפריזים בענינים האלה, אך זאת גילו לנו מכתבי העתים יום יום את מכות הטריזות המכלול את עם הצרפתים וביחוד את יושבי פריז מנפש ועד בשר, ובמראה מבהיל הראו לנו את גויית החברה הזאת, כי מכף רגל ועד ראש אין בה מתום, אלה וכחש ורצח וגנב ונאף – אלה המכות אשר הוכתה בהן החברה הפריזית ואשר תפשינה ותרבינה יום יום מבלי אשר נדע מה סבתן ואיה מקורן! [...] גם מבלעדי

בהחזיקו רגליה בין זרועותיו לבל תרד במצולה.

הציור הזה מראנו את מצב עניני צרפת כמו מגור מסביב לה לרפובליק, מגור מפני הבונאפרטים, מגור מפני הבורבונים, מגור מפני היוואיטים, מגור מפני מחזיקי בתורת-השתוף...

בהמשך הוא מנסה לבחון את תפקוד העיתונות בהתאם ל"אופיה" של דעת הקהל הצרפתית. לאחר שהוא מזכיר את דברי אדולף טיאר (Adolphe Thiers), ראש הממשלה האחראי לדיכוי הדמים של הקומונה של פריס ב-1871, ולאחר מכן נשיא צרפת) בתרגומו: "הרעפובליק תחזיק בדרך הממוצעת או לא תהיה כל עקר", (טיאר השתמש במונח conservatrice, שמשמעותו "שמרנית"), כותב בן-יהודה:

אך היודע את רוח עם הצרפתים יבין כי החפץ הזה לא יצלה בידו הממשלה, יען הצרפתי אוהב הקצוות הנהו ולא יוכל ללכת בדרך הממוצעת, או קנאי נורא לאמונתו או כופר בעקר הנהו, או יסע במסעי הצלב, או יעשה את המרד הגדול ויחוק את חק זכות האדם, או עבד נכנע הוא למלכו, או יפרוק כל עול מעל צוארו [...] ולכן בשפטנו את הצרפתי על פי רוחו זה נוכל לחרוץ משפט: הרעפובליק תהי חופשית עד הקצה האחרון או לא תהי כל עקר. ומעשי כל יום יראו מה צדקו דברינו אלה. המתונים והמזוגים במכתבי העתים [עיתונים – מונח שבו יחודה עצמו יחדש מאוחר יותר...] כמו הז'ורנאל די דעבא [Journal des Débats], ישנו מיום ליום וידפיסו מאמרים הראויים למכתב עתי כמו "המרסלייז" השופכים בוז וקלון על אמונת הנוצרים, על כמריה, על מנהגיה, על הנסים והנפלאות אשר יעשו עצמות קדושיהם, והעד יעידו בממשלה לבל תקשה ערפה, להוציא אל הפועל את החקים החדשים אשר עוז בידם להדריך את העם קדימה, ורק שפה אחת ודברים אחדים נשמע מכל עברם: חופש, חופש, חופש אין סוף!

הוא הוסיף הבחנה לגבי תפקוד העיתונות בהפצת הקידמה, תוך התייחסות למנגנון ההפצה של העיתונות הצרפתית וההבדל בין הערים הגדולות וערי השדה:

כזה הוא מצב רוח העם בפאריז וביתר הערים הגדולות בצרפת, כמו מרסל, ליואון וכדומה, בכל מקום אשר העם שם עוד נבער מדעת, יען

דברי יבין הקורא כי אויבי הממשלה השתמשו בדבר הזה למטרם, וימהרו להרשיע את ממשלת הרפובליק באמנם: ההנכם רואים מה הרפובליק עושה לנו? ההנכם רואים מה פרי החפש, מה פרי חק פרי, מה האשר אשר אמרה הרפובליק לתת לנו? רק איסדרים, שערויה, נבלה בארץ, יען לא אנחנו אדוניה...

כל זה עד שמגיעה ידיעה מדינית מסקרנת ואז שוכחים הכול את ענייני החברה.

עוד מכתבי העתים הפריזים מתפלספים ומפללים בשאלות האלה והנה פתע לפתאום חדשה נעשתה בארץ: ביסמארק הלך וינה לראות את פני ידידו אנדרסי שר העניינים החיצוניים בממלכת אוסטריה חיש מהר עזבו מכה"ע את שאלות החברה ויחזיקו בדבר הגדול הזה, לכן אמר גם אנכי לעשות כמעשיהם ואדבר את קוראי "החבצלת" במכתבי הבא על הדבר הזה כי הלא תפארת היא לסופר עברי לחקות מעשי סופרי אירופה האין זאת?⁵

בכתבתו הבאה התייחס בן־יהודה לפרשנות הלא מתלהמת שהעניקו עיתוני פריס לנסיעת ביסמארק לווינה. הוא דווקא סבור שהיה מקום להפגין יותר ערנות...

הדבקים במלכות מעבר מזה והדבקים בתורת החברות והשותפות מעבר מזה כלם יחד הוחתו על הממשלה ההוה ויתנוה לשמצה, ודבריהם מצאו להם אזנים קשובות, כי המון הפועלים בערים הגדולות החיים חיי צער יטו על נקלה אזניהם לדברי האנשים האומרים לתת להם שור הבר ולויתן בעולם הבא [...]

מצב מכתבי העתים המדברים כזאת באזני העם טוב על כל פנים. אם תוסיף הממשלה לאחוז דרכה ולא תשים לב לדבריהם יוסיפו גם המה לדבר ולהשליך שקוצים על הממשלה ולהראות לעם כי אך דמיון כוזב הוא החפש אשר אמרו לתת לו בעלי הרפובליק המתונים וכי רק בתורת השותפות תשועת צרפת תוכל אירופא כלה, ואם אמר תאמר הממשלה להכביד ידה על מכתבי העתים האלה ולענשם ענש כסף או ענש הגוף בגלל דביהם, אז יקדש בעיני העם ומספר קוראיהם יקוניהם ירב מרגע לרגע.

בסופו של דבר, העיתונים התומכים בממשלה הם התובעים ומשיגים את הפעלת ההגבלות על עיתוני המחנה האחר. זו תופעה היסטורית ידועה בתולדות העיתונות הצרפתית. בן־יהודה לא פסל חוסר סולידריות מקצועית זה, שבו העיתונים היו בראש ובראשונה זרוע וביטאון לגוף הפוליטי ולמחנה האידאולוגי שאליו השתייכו.

כזאת קרה גם הפעם, מכתבי העתים אשר לבעלי תורת השתפות לא שמו מחסום לפיהם ויתקעו בשופרות ויריעו בחצוצרות ויקדשו מלחמה על הממשלה ההוה ויבקשו וימצאו תואנות לעור את רגשי העם [...]. אחד השבים מקלדוניה האיש הומבר היה המליץ אשר דבר כדברים האלה באזני העם [...]. וידפיסם אחרי כן במכה"ע [במכתב העתי] "לה מרסלייז" למן היום ההוא נקדש גם האיש הומבר בעיני הפועלים ויבחרוהו לבא כחסד בסוד יועצי העיר. לרגלי כל המעשים האלה נשאו מכתבי העתים אשר לבעלי הרפובליק המתונים את קולם וידרשו מאת שרי הממשלה לבלום את פי מפריעי המנוחה ולשים קץ לכל הפרעות האלה, כי אין כל צדקה להממשלה לעשות כחפצה, כי אם עליה לעשות על פי החוקים אשר חקקו נבחרו העם ואשר נכתבו בספר החקים.

אך היום אשר תחכה לו צרפת עדנה לא בא. היום ההוא אולי עוד ירחק, וסאת פרוסיה עוד לא מלאה, ולכן לא יחפצו הצרפתים להראות את התואנה אשר הם מבקשים לבצע בצרפת את אשר החלו לעשות, על כן היתה שפת מכתב עתי פאריז בדברים בביסמארק ובנסיעתו וינה שפת שלום, שפת אנשים שאינם נוגעים בדבר, ורק זעיר פה זעיר שם התמלטו מפי סופריהם דברים אש מהם יוכל ביסמארק להוכיח כי העמיק שגה בדברו לציר ממלכת צרפת בוויין כי "העמים כילדים ימהרו לשכוח את הרעה אשר עשו להם" [...]. מה מוזר בני אירופה עתה [...] ועוד ימצאון סופרים המשיאים אותנו לאמר: שלום, שלום, לאירופה וחרב ומלחמה לא תעבורנה בה!

בן־יהודה השווה את התנהגותה של העיתונות ושל דעת הקהל הצרפתית לאשליית העברים, "לחיות איש תחת גפנו ותחת תאנתו בעת כל העמים יחיו על חבם וקשתם אוי לה לארץ כזאת, כי גורל העבים שמור גם לה!"⁶

הכתבה השישית הייתה מעוגנת במציאות של החקיקה הקרבה של חוק העיתונות ותיארה תקופה של שלושה חודשים שבמהלכה נמנעו השלטונות מלהפעיל את החוקים שעדיין היו בתוקף,⁷ כדי לרסן את עיתונות האפוזיציה, ובעיקר את זו הסוציאליסטית. שלושת החודשים של חופש עיתונות מוחלט לא עוררו את התלהבותו של בן־יהודה. הוא הבהיר שוב כי הוא חסיד של עיתונות אחראית יותר וחופשית פחות – בגלל חינוכו ה"רוסי", יש להניח, אך גם בשל התגייסותו האידאולוגית.

כשלושה ירחים שרר חפש גמור בצרפת, איש הישר בעיניו יכתוב ויעשה ושרי הממשלה לא ישימו אליו לב. מכתבי עתי פריז אשר למפלגות שונות, האורבות אל כל דבר אשר יתן חרב בידם נגד הרפובליק, שמחו אלי גיל להדבר הזה וימהרו לעשות גם מהחופש כלי למעשיהם, וישלחו רסן מפניהם וישננו את לשונם עד בלי חוק ויעירו ועוררו את האיבה לרפובליק יום יום, ויתנבאו כי באה עת הרפובליק וימיה עוד לא ימשכו

בולבאר מונמארטר - "הקפה העברי הראשון"...

נפתולי המפלגות השונות במכתבי עתיהן לא חדלו, מפלגת האדוקים בדת הקתולית והדבקים במלכות מעבר מזה ומפלגת החפצים בחפש אין קץ מעבר מזה תערכנה תמיד מלחמה אשה רעותה, לא מלחמת חרב בשדה קטל כי אם מלחמת עט בשדה הספרות. אך גם המלחמה הזאת, אם כי דם לא ישפך בה היום וערים וכפרים לא יהיו למאכולת אש, תביא רעה רבה לארץ צרפת ותשים לאל כל עמל החפצים באשר עמם. אך כבר אמרו חכמי המדות כי אין רע מחלט בתבל וגם הרעה הזאת הביאה טובה לעניי פאריז האומללים, כי נפרד נפרדו הדבקים במלכות מהדבקים ברפובליק גם במעשי הצדקה ויכונו להם ועד עצמם והמה מרבים להביא מכספם למען הראות כי רבה נדבת לבם וחמלתם על עניי עמם אחד ממכתבי העתים *Le Figaro* נדב עשרת אלפים פרנק וכה רב מספר המתנדבים עד כי ביום אחד אספו ארבעים אלף פראנק.⁹

בכתבה האחרונה נזכר שוב מבצע גיוס הכספים כגימיק עיתונאי: ילדה שולחת את כל חסכוניתה לעיתון...

[...] נערה קטנה בת עשר שנים שלחה להמו"ל מה"ע *Le Voltaire* אחד פראנק ושלישים וחמשה סנטיים למען העניים, "יען (כה אמרה במכתבה) רב מזה לא תמצא הפעם ידה".

ועוד, על לחץ העיתונות על הממשלה להכיר בממשלתה של רומניה העצמאית, אף על פי שפגעה בזכויות היהודים...

אם רעים החוקים, אם לא לפי רוח החופש הנם, ואם לא ימצאו חן בעיני נבחרי העם יבטלום הנבחרים האלה כטוב וכישר בעיניהם, אך כל עוד לא בטלום נבחרי העם, על הממשלה ושריה לקיימם בכל פרטיהם ודקדוקיהם זאת התורה אשר הורו מכה"ע אשר למפלגת המתונים ושרי הממשלה שמעו לקולם ויתנו צו להשופטים לשפוט את חטאי הדפוס בכל תוקף החוקים השוררים עתה בצרפת, ועל פי הצו הזה הושט עונש כסף על המרסליזו ועונש משמר על הומבר.

ועוד הערה על חוסר אמינותה של העיתונות בניסיונות "למנות" או "לפטור" שרים...

וכבר יתלחשו מכתבי העתים כי נכון נשיא הארץ להסיר שרים אחדים מפקודותיהם ולשים אחרים תחתיהם: אחדים ממכה"ע יקראו גם בשמות את השרים אשר יבחר גוי נשיא צרפת, זה אומר ככה וזה אומר ככה, אך כל אלה יצירי הדמיון הם האינם ראויים כי נשית אליהם לב...⁸

הכתבה השביעית מצביעה על תפקידה החוץ-עיתונאי של העיתונות העוסקת במבצעים של סולידריות חברתית, כמו במקרה זה איסוף תרומות לעניי פריס, נפגעי החורף הנורא שעבר על העיר. בן-יהודה, שעסק תחילה באלימות המילולית של "מלחמת העט" שהחליפה את שדה הקרב בין המפלגות השונות, מצא דבר אחד חיובי במלחמה הזאת. כאשר העיתונות מתגייסת למעשי צדקה, מנסה כל מחנה לעלות על מתחריו. כך נערכות כמה מערכות מקבילות והנוזקים רק מרוויחים מזה...

מה נחרט, אפוא, בתודעתו של ברייהודה הצעיר, שגילה את עולם העיתונות החופשי או המשתחרר של פריס?
 – העיתונות המפלגתית הלוזמת.
 – העיתונות העממית שכדי להימכר מספקת לקהל סנסציה אך אינה נרתעת מחשיפות חברתיות.
 – ניצול העיתונות לצורכי תעמולה לרעיון.
 – הנגימה הצעקנית שאומצה בסופו של דבר גם על ידי עיתונות רצינית המבקשת לקדם את רעיונותיה.
 – היריבויות בעולם העיתונות והצורך בסולידריות.
 – תפקיד העיתון כמקדם מפעלים פוליטיים, חברתיים ופילנתרופיים.
 – חשיבות העיתון ביצירת דעת קהל והשפעה על מנהיגי הציבור והממשל, גם אם מקורותיו מוגבלים ואין להאמין בהכרח למידע שהוא מפרסם.

– עיתונות שמצטיינת יותר בהבעת דעה מאשר בהשגת מידע.
 – תפקידו החינוכי של העיתון בהפצת רעיונות הקדמה (כולל הנחלת הלשון באופן ריכוזי) וחשיבות הפצתה בכל אתר, אך גם הצורך בחינוך מוקדם כדי שניתן יהיה להשתמש בו...

שנה עשירית •

חבצלת

HABAZELETH

מבשרת

מ"ע ו'יל כבל שבוע יבשר וישמע כל דבר הרוש לחפץ לבב איש יהודי •

מאת
 ישראל דוב פרומקין •

ירושלם, כ"א מרחשון תר"ם •

Jerusalem 7 Novembre. 5640.

כמעט כל מכתבי עתי פאריז, ובראשם מה"ע La France התאוננו מר באזני העם על העול הנורא הנעשה להרומנים האומללים מאת ממלכות אירופה בדרשן מהם להשיב היהודים את זכויותיהם אשר עשוקים ביום הגיו הרומענים אדוני הארץ, ולכן ענה ודינגטון [ראש הממשלה] לשופטו דברים לא ברורים "כי לא תחפוץ ממשל צרפת להפרד בדבר הזה מיתר הממשלות אשר חתמו על ספר הברית"¹⁰.

חבצלת שנה עשירית

ירושלם

הדרשות לכתב ישראל •

מכעט אמש כל הקה ליתויים בתרענן, המפסלה ובחי מועצת נבתי העם והמקנאם נראה, ובתחולת שנות יסולו לרע ליתויים ולבד ובתורתם, ובתח הדרש אשר תיעת המפסלה וגם אשר קויים מאת שני הברית האלה, יאל אה וזת – אורח (ברענע רענב) אך לאלה אשר הביאו תועלת ורבו להאריך, לאלה אשר מסרס נולד הנה, וירחם כננו כתי תרענת טעשה, ולאלה אשר נילדו ונדלו ברושענען, וגם אלה אך אז יסולו להקריא בשם אורח ורושענען, אם יבקש זאת כמבתי בקשה מיוחדים מנושם מאגם לבית מועצת נבתי העם. ער תעה תגשה המפסלה לבית מועצת נבתי העם שמת אף וארבעת ושבעים יהודים הראים לרות אורח חרץ, בהם יסאז עשרה שרי צבא, שני מאות ושנים בני חיל הצבא אשר לקח חלק במלחמת האזרחית, שש מאות ושנים עשרים מבני צבא הירושלם, שתעתיק פקודים פריים צבא אשר הוסיף בקפדנות, ומתאמת ואחרי עשרה אנשים פריים, יותר מבתי מספר אנשי הצבא האלה, נודדו כבד מאריך החיים, והמפסלה לא תגוש להעניי בנין להם וזת אורח למען עיר עניי מפסלה אייראפא.

ביום העשירי לרחל וילי שנת הוות נרעו בוויצבורת איש וינדי ואשתי מןמפסלה נאליער, הרענה נמצא ומפסלה נרץ עתה ללית מתת חק.

ערת ישראל בברלין בנה בהתקף את יום המלואת הששים שנה מעת נוסר בה בית סוהר וקנע. בשנת 1890 נוסר הנות הות המסיל בקרבו במאז וקנע וקנע, וזאת ער עתה מצאו בו מפלים מאחיש ושעה אנשים נגישם, ולכר מענע עלו הצאות הבית על כל אחד מהם לשש שנת מאות מארק לשנה. הנבנת הבית סאו ורשוני עוללת לקר מליליאן אורח, ארבע מאות ושבת ושבעים אף, מאיגים והמשה ושנים מארק, והנאצונו למיליאן אף, ארבע מאות והששים מארק, וכן הבית עתה (יחד עם ביתר האזוזה והבית) יעלה לקר בשש מאות ושנים וששים אף, מאה ותשעת עשרים מארק. עוד קויסית אומננו כתבה למבתי הבית כיום ודובל לאמר, אמשחם צורח ברבתי לת ובל בית חסד אשר עני ראו ונצטרע עיב, ואשר שטרנו להבא תועלת וישע לאודו כילין נבי ביום יבא, דרוח במבתי זה שולח אני לבית החסד הזה את המנות הקיסי. (אידי. 11.)

הדרשות שונות •

מאת הארץ קרינער מליין כבוד פחת ערעו נדעתי כי האיבר אשר נמצא מת במעטרת מליין לעיר, כאשר דוברתו בגניון הדרוף – לא תהי לך כי כל פעול לא נמצאה וזלפי דברת הרושאים מת ביותח מבקעת, וזאת היה אשר העניש וישבי על הדיקים לכעש עזקה, ובתעני קצו בא אי המערת יבתי.

חבצלת שנה עשירית

ירושלם

מכתב מצרפת •

פאריז י אלול תרע"ט

מנור מסביב •

ציר מלא הציאות השביל נתן לנו אחי העלים היוצאים מה לארץ, עמו עם חוננים, והמים חמרים, חשבת הנגה רב על כן ותפרס יורה לשהות, ומהה הפסקים כתי ביום •

מנצח פאריס נעמלו האנשים

מנצחך עד ערב, בקרדיסים בתקוות •

מלך אביון •

שיר מספר והלך קרות ימי חיי שלמה מעת נגנשו ממלכותו עיי אסמדיא מלך השמים, אשר תחשפם בחמונתו למלך תחרו, ער עת אשר שב לירושלם ומת על כסאו – המערים האלה נוסרו על הדרשו תול הנזות ונזמות במשקות שעות ונקבזו יוד לאנות שירים עיי מליין המצא דר ל איוסם פראנקל בספרו הגדוע, מויאנעש קענינע, והתעקיקים לפא לרענו הקרישה באין מעיזה לוח השליחי, בראבאפעס יז תמות תרע"ט ישמעון ככר,

הדרש •

ע"י שירות האישיות את הנזעות והתקועות יב תעועות •

אם נעמלו בקרן ובאנשים ק"ש"ם, ישלחו עליהם, הקורות והק"ש"ם,

ה' חן הקה פסלים, בקרן בריענו,

ה' חן הקה פסלים, בקרן בריענו,

בחינה ראשונית של מדיניותו התקשורתית של בן יהודה בעיתונות שהקים בארץ ישראל מצביעה על כך שהתשובה על השאלה האירונית שהציג (בכתבתו הרביעית): "כי הלא תפארת היא לסופר עברי לחקות מעשי סופרי אירופה. האין זאת?", היא: אכן כן... אך זה, כמובן, אחד הנושאים למחקר המשך.

הערות

- 1 טשאשניקוב, כתב העיתון *Russki Mir* (העולם הרוסי). מן הכתוב בזיכרונותיו של בן יהודה, **החלום ושברו: מבחר כתבים בעניני לשון**, ירושלים, מוסד ביאליק, 1978, עמ' 68, אפשר להבין כי עיתונאי זה, ש"אימץ" את הפתב העברי הצעיר בפריס, הפגיש אותו, בין השאר, עם העיתונאי הצרפתי אמיל דה ז'ירארדן, שעמד בראש הוועדה אשר הכינה את חוק העיתונות החדש.
- 2 שמונת ה"מכתבים" התפרסמו **בחבצלת** בין ה-8 באוגוסט 1879 ל-9 בינואר 1880. בראשם מופיעים גם תאריכי כתיבתם בפריס. ראו גם את מאמרו של יוסף לגג, "מאת כתבנו המדיני בצרפת", **קשר** 12 (נובמבר 1992), עמ' 69-75.
- 3 "צרפת", י"ט אב תרל"ט (8.8.1879), נכתב בכ" בתמוז התרל"ט.
- 4 "מכתב מצרפת-ג'מגור מסביב", י"ג תשרי תר"מ (30.9.1879), נכתב בי"ד באלול התרל"ט.
- 5 "מכתבים מצרפת-ד'", ל' תשרי תר"מ (17.10.1879), נכתב בי"ג בתשרי התר"מ.
- 6 "מכתב מצרפת-ה'", כ"א חשוון תר"מ (7.11.1879), נכתב בכ"ח בתשרי התר"מ.
- 7 ראו למשל: Michel Mathien, *Les journalistes : histoire, pratiques et enjeux*, Paris, Ellipses, 2007.
- 8 "מכתבים מצרפת-ו'", כ"ט חשוון תר"מ, נכתב בט' בחשוון התר"מ.
- 9 "מכתבים מצרפת-ז'", י"ח טבת תר"מ (2.1.1880), נכתב בי"ט כסלו התר"מ.
- 10 "מכתבים מצרפת-ח'", כ"ה טבת תר"מ (9.1.1880), נכתב בכ"ח כסלו התר"מ.

